

DREPTURILE AVOCATULUI ÎN CURSUL FAZEI DE URMĂRIRE PENALĂ

NUȚ GABRIELA-ȘTEFANIA,
Doctorand

Magistru în drept penal

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Catedra Drept Public

e-mail: office_law@ymail.com / gs.nut@avocat.be

Résumé : *Conformément aux dispositions légales l'avocat défend les droits, les libertés et les intérêts légitimes des personnes physiques et morales, a le droit d'assister et de représenter les individus et les entreprises devant les tribunaux, de l'autorité judiciaire et d'autres organes de compétence, les organes de poursuite, les autorités et les institutions publiques, et sur d'autres personnes physiques ou morales qui ont l'obligation d'autoriser et d'assurer son avocat d'activité sans entrave, en vertu de la loi. L'avocat, est un participant à la procédure pénale avec le rôle de la défense au cours du procès pénal, y compris à partir des poursuites de phase, qui est la première phase de la procédure pénale dans le nouveau code de procédure pénale de la Roumanie et la phase d'actes antérieurs avant que des poursuites pénale de la procédure pénale en Moldavie. L'avocat a le droit de bénéficier de temps et des facilités pour la préparation de la défense, a le droit de consulter le dossier à tout stade du procès, le droit de consulter les pentes états ou procédure objet principalement qui aide ou est le droit de prendre connaissance des tout le dossier de la matière de poursuites pénales dans les procédures devant les droits et libertés juge en ce qui concerne la privation ou la restriction des droits, l'avocat de participer, le droit de procéder à un acte d'enquête criminelle à mentionner et à propos des objections formulées dans le document signé et avocat, le droit d'être informé de la date et l'heure de l'acte de poursuite, le droit d'assister à l'audition de toute personne, de formuler des plaintes, requêtes et mémoires, comme d'avocat élu ou nommé. En conclusion, les droits de l'avocat sont stipulés dans l'article 53 de la loi No.1260/2002 sur la loi de la profession juridique* en liaison avec l'article 68, par. (1), (2) CPP RM, respectivement l'article 2, par. (3), (5) de la loi No.51/1995 sur la loi d'exercice de la profession juridique et en liaison avec l'art. 88-96 NCPP*

Mot-clés : avocat, organe judiciare, les droits de l’avocat, le droit à l'assistance, le droit à la représentation, le droit de consulter le dossier, défenseur, les droits du défenseur

Rezumat: *Conform dispozițiilor legale avocatul apara drepturile, libertatile si interesele legitime ale omului, are dreptul sa asiste si sa reprezinte persoanele fizice si juridice in fata instantelor autoritatii judecatoresti si a altor organe de jurisdictie, a organelor de urmarire penala, a autoritatilor si institutiilor publice, precum si in fata altor persoane fizice sau juridice, care au obligatia sa permita si sa asigure avocatului desfasurarea nestingerita a activitatii sale, in conditiile legii. Avocatul, este participant in procesul penal, avand rol de partea apararii in cursul procesului penal, inclusiv incepand cu faza urmaririi penale, care este prima faza a procesului penal in noul cod de procedura penala al Romaniei si cu faza de acte premergatoare inainte de inceperea urmaririi penale in procedura penala a Republicii Moldova. Avocatul are dreptul sa beneficieze de timpul si inlesnirile necesare pregatirii apararii, are dreptul de a consulta dosarul cauzei in orice stadiu procesual, dreptul de a consulta declaratiile partii sau ale subiectului procesual principal pe care il asista ori il reprezinta, dreptul de a lua cunostinta de intreg materialul dosarului de urmarire penala in procedurile desfasurate in fata judecatorului de drepturi si libertati privind masurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul participa, dreptul la efectuarea unui act de urmarire penala cu mentiune despre aceasta si despre eventuale obiectiuni formulate in actul semnat si de avocat, dreptul sa fie incunostintat de data si ora efectuării actului de urmarire penala, dreptul sa participe la audierea oricarei persoane, sa formuleze plangeri, cereri si memorii, sa acorde asistenta juridica pentru inculpat in calitate de avocat ales sau numit din oficiu. In concluzie, drepturile avocatului sunt cele prevazute in art. 53 din Legea nr.1260/2002 cu privire la avocatura* coroborat cu art. 68, alin.(1), (2) CPP RM, respectiv art.2, alin.(3), (5) din legea nr.51/1995 privind exercitarea si organizarea profesiei de avocat coroborat cu art. 88 – 96 NCPP*

Cuvinte-cheie: avocat, organe judiciare, drepturile avocatului, dreptul de asistare, dreptul de reprezentare, dreptul de a consulta dosarul, apărător, drepturile apărătorului

Activitatea reglementată de lege, desfășurată de organele judiciare, cu participarea părților și a altor persoane care participă într-o cauză penală, în vederea constatării la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, ca orice persoană ce a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală definește procesul penal.[1, 2]

Procesul penal a fost definit în literatura de specialitate a Republicii Moldova, respectiv în art. 1 CPP RM ca o activitate reglementată de lege, desfășurată de organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților și a altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită conform vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspunderea penală. [3]

Conform art 29 NCPP avocatul este participant în procesul penal, având un rol bine determinat în cursul procesului penal, inclusiv începând cu faza urmăririi penale, care este prima fază a procesului penal, asistă sau reprezintă părțile ori subiecții procesuali principali, în condițiile legii ori, cu încuviințarea organului judiciar, poate asista și alți subiecți procesuali.

În faza de urmărire penală, administrarea probelor este atributul exclusiv al organelor de urmărire penală și are loc prin intermediul actelor de urmărire penală cunoscute din Codul de procedură penală (cercetarea locului faptei, percheziția, reținerea, ridicarea de obiecte și documente, audierea martorilor, victimelor, bănușilor, învinușilor, confruntarea, dispunerea și efectuarea de expertize etc.).

Din conținutul art. 68, art. 80 și art. 92 CPP RM rezultă dreptul avocatului de a participa în calitate de apărător sau reprezentant la efectuarea actelor de urmărire penală, precum și anumite drepturi conexe acestui drept important pentru realizarea funcției de apărare, acordarea asistenței juridice și reprezentarea părților în proces.

Astfel, în virtutea art. 68, alin.(1), pct.2) CPP RM apărătorul este în drept *a participa, la propunerea organului respectiv, la efectuarea de către organul de urmărire penală a acțiunilor procesuale și la toate acțiunile procesuale efectuate la solicitarea sa.*

În alin. 2, pct.2) al aceluiași articol este prevăzut dreptul apărătorului *de a participa la orice acțiune procesuală efectuată cu participarea persoanei pe care o apără dacă aceasta o cere persoana pe care o apără sau însuși apărătorul.*

În conformitate cu art. 70, alin.(6) CPP RM bănuitul, învinuitul, inculpatul poate avea câțiva apărători. Acțiunile procesuale la care este necesară participarea apărătorului nu pot fi considerate ca fiind îndeplinite cu încălcarea normelor de procedură penală, dacă la efectuarea lor nu au participat toți apărătorii părții în cauză. Se consideră ca legală, acțiunea procesuală efectuată cu participarea bănuितului, învinuitului, inculpatului, dacă la aceasta a participat măcar unul din avocații angajați pe cauza respectivă.

În baza art. 80, alin.(2), pct.2) CPP RM reprezentantul victimei, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile are dreptul să participe la efectuarea acțiunilor procesuale, la propunerea organului de urmărire penală, în cazul în care se prezintă la începutul acțiunii procesuale efectuate cu participarea persoanei reprezentate.

La rândul său și martorul este în drept ca, *”la participarea din cadrul urmăririi penale, să fie asistat de un apărător ales de el ca reprezentant”* așa cum se prevede expres în art. 90, alin.(12) pct.10) CPP RM, apărătorul reprezentându-i interesele cu ocazia efectuării acestui act de urmărire penală. Continuăm cu prevederile art. 92, alin.(1) CPP RM intitulat *„Avocatul martorului”*, care reiterează prevederea conform căreia *„Persoana, fiind citată în calitate de martor, are dreptul să invite un avocat care îi va reprezenta interesele în organul de urmărire penală și o va însoți la acțiunile procesuale efectuate cu participarea sa”*. [4]

În condițiile art. 92, alin.(2), pct.2) CPP RM avocatul în calitate de reprezentant al martorului este în drept să asiste pe tot parcursul desfășurării acțiunii procesuale la care participă persoana pe care o reprezintă, exceptând cazul actelor la care se cere prezența personală a acestuia.

Nu trebuie uitat și dreptul avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat de a asista victima (art. 58, alin.(4), pct.2) CPP RM, partea vătămată (art. 60, alin.(1), pct.18), teza finală CPP RM), mai puțin în cazul actelor la care se cere prezența personală a acestora și părțile apărării în cazul în care aceștia nu dispun de mijloace bănești pentru a plăti avocatul.

Practic se constată că, toate părțile au dreptul la asistență juridică, asigurată de o persoană calificată a cărei activitate se realizează prin consultații și cereri cu caracter juridic, asistență și reprezentare juridică în fața instanțelor judecătorești, organelor de urmărire penală și prin orice alte mijloace și căi proprii exercitării dreptului de apărare, în condițiile legii, așa cum, de altfel, legiuitorul a statuat în art. 17, alin.(1) CPP RM: *„În tot cursul procesului penal, părțile (bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea vătămată,*

partea civilă, partea civilmente responsabilă) au dreptul să fie asistate sau, după caz, reprezentate de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.” [4]

În scopul asigurării reale a realizării dreptului la apărare, avocatul este informat de către organul de urmărire penală, în modul stabilit, despre acțiunile de procedură ce vor avea loc cu participarea bănuțitului, învinuitului sau efectuate în legătură cu demersul acestora, care are obligația să asigure participanților la procesul penal deplina exercitare a drepturilor lor procesuale, asigurând părților în proces dreptul la asistență juridică calificată din partea unui apărător ales de acestea sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, independent de acest organ [4]

Absența apărătorului legal citat nu constituie un obstacol pentru efectuarea acțiunilor de procedură și nici nu poate fi considerată drept încălcare a legislației procesual penală executarea actelor de procedură în lipsa apărătorului. Despre intenția sa de a participa la acte de urmărire penală, apărătorul trebuie să informeze procurorul sau ofițerul de urmărire penală, pentru ca aceștia să comunice în prealabil despre locul și timpul planificat, pentru siguranța apărătorului fiind în drept a înainta o cerere în formă scrisă.

Asistarea apărătorului la actele de urmărire penală la care participă învinuitul sau inculpatul, pe de o parte, are ca scop acordarea unei asistențe juridice în ceea ce privește descoperirea împrejurărilor ce au importanță pentru apărare și protejarea intereselor legale ale acestuia, pe de altă parte, contribuie la respectarea regulilor procesuale stabilite de lege. Neîndeplinirea prevederilor legale privind participarea obligatorie a apărătorului se consideră încălcare esențială a legii procesual penale, iar actul procesual efectuat cu încălcarea dispozițiilor privitoare la asistența obligatorie a inculpatului se sancționează cu anularea aceluia act [4]

În conformitate cu art. 94, alin.(1), pct.2) CPP RM în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute: *prin încălcarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului.*

Însuși prezența avocatului, după cum pe bună dreptate menționează Iu. Orlov, disciplinează organul de urmărire penală sub aspect juridic, procesual și psihologic [5]. Scopul asistării de către avocat a părții în cadrul actului de urmărire penală poate fi susținerea psihologică a clientului,

asigurarea legalității actului ce urmează a fi realizat și respectării drepturilor și intereselor legale a persoanei apărute sau reprezentate.

La baza juridică a participării avocatului la ascultarea bănuitului, învinuitului, inculpatului stau dispozițiile art.104, alin.(1) CPP RM *”Audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului se face numai în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu, imediat după reținerea bănuitului sau, după caz, după punerea sub învinuire, dacă acesta acceptă să fie audiat.”*

Altă normă procesual penală care reglementează participarea apărătorului la efectuarea actelor de urmărire penală este inclusă în art.114, alin.(1) CPP RM unde este stipulat că *”Pentru a verifica sau a preciza declarațiile martorului, părții vătămate, bănuitului, învinuitului despre evenimentele infracțiunii săvârșite într-un loc concret, reprezentantul organului de urmărire penală este în drept să se prezinte la locul infracțiunii împreună cu persoana audiată și, după caz, cu apărătorul, interpretul, specialistul, reprezentantul legal și să propună persoanei audiate să descrie circumstanțele și obiectele despre care a făcut sau poate face și acum declarații.”*

Apărătorul nu trebuie să admită participarea formală în cadrul actelor de urmărire penală. El trebuie de asemenea să posede procedeele tactice de realizare a actelor de urmărire penală pentru a aprecia corectitudinea acțiunilor organului de urmărire penală și în caz de oportunitate în momentul potrivit să le aplice și el [6, 7]

În legătură cu participarea la efectuarea actelor de urmărire penală avocatul-apărător cât și avocatul-reprezentant este în drept:

- să explice persoanei pe care o apără drepturile și să atenționeze persoana care efectuează acțiunea procesuală asupra încălcărilor legii comise de ea;

- să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;

- să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv;

- să ia cunoștință de procesele-verbale ale acțiunilor efectuate cu participarea lui și să ceară completarea lor sau includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv.

După cum menționează D.Ignatov, participarea activă a apărătorului la efectuarea actelor de urmărire penală și solicitarea de a completa procesul

verbal, cât și includerea obiecțiilor pe carte le are asupra veridicității celor consemnate, contribuie la stabilirea obiectivă a împrejurărilor cauzei, și în special a circumstanțelor atenuate cât și a celor care exclud urmărirea penală [7].

De altfel și prin semnătura avocatului-apărător se confirmă că declarațiile făcute sau acțiunile întreprinse în cadrul actului de urmărire penală corespund celor consemnate în procesul verbal. Dacă acesta nu va consemna în procesul verbal obiecțiile și precizările respective (din neatenție, nu va da dovadă de insistență sau principialitate, etc.) încălcările admise nu vor putea fi contestate ulterior.

De exemplu, apărătorul va atrage atenție asupra încercărilor ofițerului de urmărire penală de a da citire sau reaminti declarațiile pe care le-a depus anterior bănuitul, învinuitul, având în vedere restricțiile art.104, alin.(3) CPP RM. În caz că ofițerului de urmărire penală nu reacționează la obiecțiile avocatului, acesta nu va ezita să insiste asupra includerii acestora în procesul-verbal de ascultare. În cel mai rău caz să zicem primind refuzul de a consemna obiecțiile în procesul verbal, nimic nu poate să-l împiedice pe apărător de a prezenta obiecțiile sale separat în scris. Aceste precizări le considerăm esențiale în contextul demarării ulterioare a procesului în fazele judiciare. Bazându-se pe obiecțiile consemnate, apărătorul în cadrul cercetării judecătorești ar avea un argument important în a convinge instanța de a nu da citire declarațiilor clientului său în faza urmăririi în condițiile art. 371 CPP RM, deoarece a fost admisă încălcarea ordinii de obținere a declarațiilor în faza urmăririi penale. Participând la audierea martorului, avocatul acestuia trebuie să reacționeze adecvat în caz de adresare a întrebărilor sugestive *Nu se admite punerea întrebărilor sugestive sau care nu se referă la premisa probelor și care în mod evident urmăresc scopul insultării și umilirii persoanei audiate.*(art.109, alin.(2) CPP RM).

Până la terminarea urmăririi penale apărătorul este în drept de a lua cunoștință de actele procedurale la care a participat clientul său, chiar și cu acelea la care avocatul nu a participat. Apărătorul, de asemenea, este în drept să ia cunoștință de documentele care i-au fost prezentate sau trebuiau să-i fie prezentate bănuितului, învinuitului și până la admiterea apărătorului în proces. Atare interpretare rezultă din practica judiciară a Federației Ruse și altor țări [8]. La solicitarea sa, avocatul-apărător, în condițiile prevederilor art. 45 din Legea nr. 1260-XV și a reglementărilor art. 68, art. 100 și art. 101 CPP RM, este în drept să primească gratuit copii de pe hotărârile care se referă la drepturile și interesele persoanei pe care o apără, putând să facă

obiecții împotriva acțiunilor ilegale ale celorlalți participanți la proces, să primească obiecte, documente și informații pentru acordarea asistenței juridice.

Conform art. 92, alin.(2), pct.6) CPP RM avocatul martorului este în drept să se adreseze, cu permisiunea organului de urmărire penală, persoanei interesele căreia le reprezintă cu întrebări, observații, îndrumări, dreptul de a adresa întrebări fiind un instrument destul de eficient ce permite avocatului participarea activă în acumularea probelor. Întrebările apărătorului trebuie profund gândite și adresate numai atunci când va exista garanția că nu vor agrava situația învinuitului și pot fi îndreptate asupra descoperirii de noi împrejurări care nu au fost redade de persoana ascultată. De asemenea, întrebările pot fi date pentru concretizarea declarațiilor date anterior, detalierea fiecărui fragment în parte și folosirea lor în scopul apărării. Conținutul întrebărilor, momentul când au fost puse toate acestea trebuie să aibă un scop unic: determinarea împrejurărilor ce vor favoriza situația învinuitului.

Această oportunitate apare deoarece ofițerul de urmărire penală, întocmind procesul-verbal, îl interpretează în felul său, deseori schimbând sensul celor consemnate și de aceea, declarația învinuitului sau bănuitului trebuie să fie redată **”cuvânt cu cuvânt”**.

În procesul formulării întrebării, apărătorul trebuie să ia în considerație nivelul intelectual al persoanei căreia îi este adresată, starea ei emoțională, cunoașterea situației, caracterul relațiilor cu învinuitul, ș.a.m.d. Câteodată e mai eficient de a adresa mai multe întrebări mai simple decât a formula întrebări prin fraze compuse, formate din mai multe propoziții. La adresarea întrebărilor, apărătorul trebuie să țină cont de capacitățile psihofiziologice ale persoanelor audiate, în funcție de acest fapt alegând timpul în care se pun întrebările, posibilitatea de a le repeta, concretiza, se iau măsuri în vederea eliminării epuizării, emoțiilor, neîncrederii, etc. În procesul expunerii libere, nu se admite înaintarea întrebărilor, deoarece persoana poate uita multe momente importante care se pot reflecta negativ asupra apărării.

Apărătorul trebuie să adreseze bănuitului, învinuitului întrebări la care ar putea să prognozeze răspunsul și se înscrie în poziția și strategia de apărare elaborată, o întrebare nereușită putând avea drept consecință declarații distructive pentru poziția apărării.

Audierea bănuitului, învinuitului, inculpatului minor se efectuează în condițiile art. 104 CPP RM și nu poate dura mai mult de 2 ore fără

întrerupere, iar în total nu poate depăși 4 ore pe zi. Această situație o poate folosi activ avocatul. O cauză esențială a respingerii întrebărilor de ofițerul de urmărire penală sau de procuror poate fi netemeinicia lor, fiind considerate irelevante.

În cazul când unele întrebări sau date nu au fost introduse în procesul-verbal, apărătorul trebuie să-i amintească clientului său despre dreptul care îl are el de a introduce unele precizări sau completări în procesul-verbal al actului procesual la care a participat, ori personal să facă observații în scris vizând corectitudinea și deplinătatea celor scrise în procesul-verbal al actului de urmărire penală la care a participat [9]

Este foarte importantă participarea apărătorului la înaintarea acuzației. Înaintarea acuzației învinuitului se va face de către procuror în prezența avocatului în decurs de 48 de ore din momentul emiterii ordonanței de punere sub învinuire, dar nu mai târziu de ziua în care învinuitul s-a prezentat sau a fost adus în mod silit. (art. 282, alin.(1) CPP RM). Faptul aducerii la cunoștință a ordonanței de punere sub învinuire și explicarea conținutului ei este atestat de semnăturile procurorului, învinuitului, avocatului și ale altor persoane care participă la această acțiune procesuală, aplicate pe ordonanța de punere sub învinuire, indicându-se data și ora punerii sub învinuire.

Ascultarea persoanelor în procesul penal constituie nu numai activitatea cea mai frecventă, ci, totodată, activitatea căreia, atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecății, îi este consacrată cea mai mare parte din timp, cel mai mare volum de muncă, în raport cu celelalte investigații legate de administrarea probelor și reprezintă, pentru organele de urmărire penală, nu o dată, sursa majoră a informațiilor necesare depistării adevărului. Bănuitul, învinuitul și inculpatul sunt purtători ai informației probante la fel ca martorul și partea vătămată. Declarațiile bănuितului, învinuitului, inculpatului sunt informațiile scrise sau orale depuse de aceștia la audiere în condițiile prevăzute de CPP RM referitor la circumstanțele care au servit temei pentru a-i recunoaște în aceasta calitate, precum și la alte împrejurări ale cauzei pe care le cunosc (art.103, alin.(1) CPP RM). Conform caracterului său procesual, declarațiile bănuितului, ca, de altfel, și declarațiile învinuitului, inculpatului sunt, pe de o parte, surse de probă, pe de altă parte-mijloace de apărare a lor.

Învinuitul, de obicei, este audiat în aceeași zi în condițiile prevăzute în art.104 CPP RM, evident în prezența apărătorului ales care a participat la înaintarea acuzației sau a unui avocat care acordă asistență

juridică garantată de stat. Nu se permite audierea bănuțitului, învinuitului, inculpatului în stare de oboeală, precum și în timpul nopții, decît doar la cererea persoanei audiate în cazurile ce nu suferă amînare, care vor fi motivate în procesul-verbal al audierii și în absența unui avocat și fără a i se oferi timp suficient și facilități pentru a-și pregăti apărarea. Astfel, în hotărârea CEDO din 6 octombrie 2009, în cauza *Petru Roșca c. Moldovei*, Curtea a notat că *“reclamantul s-a plîns cu privire la sancționarea sa în absența unui avocat și fără a i se oferi timp suficient și facilități pentru a-și pregăti apărarea, că reclamantul a solicitat asistența unui avocat și timp suficient pentru a-și pregăti apărarea. Mai mult, fiind închis într-o cameră de detenție peste noapte și fiind adus în fața instanței a doua zi dimineața, reclamantul nu a avut posibilitatea să se pregătească pentru această ședință. Starea sănătății s-a agravat peste noapte și el a fost, în general, incapabil să se prezinte adecvat în fața judecătii. În lumina celor enunțate mai sus, Curtea a concluzionat că, în cazul de față, a existat o încălcare a Articolului 6 §1 în conexitate cu Articolul 6 §3 litera (c) și (d) din Convenție”* [10]

Până la începutul audierii, avocatul trebuie să se convingă că bănuțitului sau învinuitului îi este clară învinuirea înaintată, iar în caz de necesitate să participe la lămurirea ei. Acest fapt are o importanță deosebită în cazurile când în calitate de învinuit este un minor sau o persoană care suferă de o boală psihică sau fizică, deoarece starea lor îi limitează în perceperea corectă a cazului incriminat. În aceste cazuri, în timpul audierii atenția apărătorului trebuie să fie îndreptată spre:

- determinarea împrejurărilor, care ar putea să contribuie la achitarea învinuitului ori să-i atenuze răspunderea;
- evidențierea probelor în acest sens, astfel, învinuitul poate numi familiile martorilor, care vor confirma versiunea sa, să indice locul aflării probelor materiale și a documentelor ș.a.m.d.;
- stabilirea împrejurărilor, ce vor dovedi starea sănătății a învinuitului sau bănuțitului în cazul când el este bolnav de vreo maladie psihică sau fizică.

În practica judiciară s-a stabilit că *în raport cu art.6, alin.(3), lit. a) din CEDO prin care s- a statuat că orice acuzat are, în special, dreptul să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa* [11], în cazurile când învinuitul se sustrage de la urmărirea penală, nefiind posibilă înaintarea acuzații în conformitate cu articolul 282 CPP RM, nu este

posibilă terminarea urmăririi penale și nici trimiterea învinuitului în judecată. *Procurorul nefiind în drept a trimite cauza penală în judecată fără ca persoanei trase la răspundere penală să i se aducă la cunoștință ordonanța de punere sub învinuire și să i se asigure dreptul de a da explicații asupra acuzării aduse și a se explica obligațiile acestuia prevăzute în art.66 se consideră o încălcare a art.6 paragraful 3 lit. "a" din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.* În cazul sustragerii învinuitului de la urmărirea penală, dar după înaintarea acuzării nu este obligatorie dispunerea prin ordonanță a căutării învinuitului în conformitate cu articolul 288, alin. (2) CPP RM, dar sunt suficiente și alte documente, respectiv ordonanța motivată care confirmă efectuarea investigațiilor în vederea căutării și găsirii învinuitului de către organele de urmărire penală la indicația procurorului.

Astfel, Colegiul lărgit al CSJ al RM a conchis că prevederile legislației internaționale și naționale nu au fost respectate în cauza dată și ca rezultat au fost încălcate dreptul la un proces echitabil, care s-au soldat cu casarea sentinței și parțial a deciziei instanței de apel cu încetarea procesului penal conform art.391 alin.(1) pct.6) CPP RM, deoarece există circumstanțe care exclud tragerea lui S.E la răspundere penală ori administrativă [12].

În conformitate cu art. 68, alin.(7) CPP RM apărătorul are și alte drepturi și obligații prevăzute de Codul de procedură penală. De asemenea, în baza art. 80, alin.(6) CPP RM reprezentantul victimei, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile are și el alte drepturi și obligații prevăzute de Codul de procedură penală. Anumite garanții durabile privind apărarea și reprezentarea efectivă a părților în proces sunt prezente în prevederile legii procesual-penale privind dispunerea și efectuarea expertizei judiciare ce constituie o cercetare în urma căreia se elaborează anumite concluzii care formează obiectul raportului de expertiză, un mijloc de probă.

Astfel, în art.142, alin.(1) CPP RM sunt prevăzute temeiurile pentru dispunerea și efectuarea expertizei, cazurile de oportunitate ale expertizei în procesul penal pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală ”*Expertiza se dispune în cazurile în care, pentru constatarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală, sunt necesare cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei sau meșteșugului. Posedarea unor asemenea cunoștințe speciale de către persoana care efectuează*

urmărirea penală sau de către judecător nu exclude necesitatea dispunerii expertizei.” Sub acest aspect, jurisprudența CEDO a dezvoltat anumite norme în baza prevederilor găsite în art. 6, alin.(1) și (3), a stabilit că rolul expertului în timpul procesului și maniera în care-și îndeplinește funcția sunt deosebit de hotărâtoare. În cauzele BONISCH și BEANDSTETTER, Curtea a constatat că *dreptul la un proces echitabil nu impune o obligație asupra instanțelor naționale de a numi experți la solicitarea apărării, atunci când opinia expertului numit de judecată susține constatările procurorului. Totuși Curtea Europeană este determinată să aplice articolul 6, alineatul 3, litera d) analogic cu modalitatea de aplicare a expertizelor*”[13]. Mai mult, în cazul Bonisch vs Austria de acum 25 de ani, CEDO arată foarte clar că expertul apărării nu a beneficiat de aceleași prerogative ca și cel al apărării, în timp ce în cazul Prepeliță vs Moldova, CEDO a constatat că prin intermediul Institutului Republican pentru Expertize Judiciare și Criminalistice, subordonat MJ de la Chișinău, statul este parte la proceduri. [14]

Procedura propunerii expertizei se statuează în conformitate cu art. 144 CPP RM, dispunerea acesteia putându-se realiza din inițiativa proprie și pe contul propriu al părților în aceleași condiții cu acțiuni premergătoare efectuării expertizei prevăzute în art. 145 CPP RM, de către organul de urmărire penală prin ordonanță sau de către instanța de judecată prin încheiere sau din oficiu de către organul de urmărire penală, ordonanța sau încheierea de dispunere a efectuării expertizei fiind obligatorie pentru instituția sau persoana care urmează să efectueze expertize. Se mai reține că, potrivit alin.(3) al art. 144 CPP RM *”la efectuarea expertizei din inițiativă și pe contul propriu al părților, expertului i se remite lista întrebărilor, obiectele și materialele de care dispun părțile sau sînt prezentate, la cererea lor, de către organul de urmărire penală. Despre aceasta se întocmește un proces-verbal conform prevederilor art. 260 și 261”*,

iar părților li se dă posibilitatea să argumenteze necesitatea includerii expertului, de a constata dacă expertul este de profilul respectiv, aceste date fiind incluse în procesul verbal. Expertul recomandat de către părți participă împreună cu expertul desemnat de către organele de urmărire penală la efectuarea expertizei, acest expert fiind preîntâmpinat ca și ceilalți despre răspunderea penală pentru concluzia falsă potrivit art. 312 CP RM

Nerespectarea acestor norme au consecințe serioase care se pot răsfrînge negativ asupra forței probante a concluziilor expertului, cât și

asupra garantării altor drepturi importante a avocatului-apărător în faza urmăririi penale și examinării cauzei în judecată.

Pentru a fi mai elocvenți apelăm la practica judiciară. *În dosarul penal 2006038004 apărarea a pledat pentru a nu admite Raportul de expertiză medico-legală Nr.189/D din 12.01.2006 ca probă deoarece s-a încălcat în mod evident procedura de administrare a acestei probe cât și dreptul la apărare a lui Semionov I. Expertiza medico-legală a fost dispusă la 10.01.2006 și realizată la 12.01.2006. Despre dispunerea expertizei bănuitul a fost informat numai la 01.02.2006, iar apărătorul nu a fost notificat în general despre acest fapt. Mai mult ca atât s-a stabilit că acuzarea a neglijat prevederile art. art.145 C.P.P. al R. Moldova [15]*

În atare situație s-a constatat că nici una din aceste norme, care reglementează acțiunile ce anticipează efectuarea expertizei nu au fost respectate și astfel au fost încălcate drepturile bănuitului pe care le are în legătură cu dispunerea expertizei, și anume: dreptul de recuzare a expertului, dreptul de a asista la efectuarea expertizei, dreptul de adresare expertului a întrebărilor suplimentare, dreptul de a recomanda un expert pentru a participa la efectuarea investigațiilor (art.142, alin.(3) CPP RM). Expertul care a realizat expertiza, șeful secției clinice cu stagiu profesional de 28 de ani, categorie superioară, nu s-a autorecuzat, iar părțile au fost private de dreptul de al recuza în conformitate cu prevederile art. 89, alin.(2), pct.5) CPP RM.

Acest fapt atrage nulitatea raportului de expertiză în cazul indicat, având în vedere art.251 CPP RM și urma să fie aplicate prevederile art. 94, alin.(1), pct.2) și alin.2 CPP RM de neadmitere a raportul de expertiză medico-legală Nr.189/D din 12.01.2006 în calitate de probă [15].

Trebuie de menționat în legătură cu acest caz că, apărătorul a fost privat de dreptul de a recuza expertul, deoarece au fost încălcate toate drepturile incluse în art. 144, art. 145 CPP RM, respectiv nu a știut de faptul că expertiza medico-legală a fost realizată de aceeași persoană care a realizat anterior examinarea medico-legală, deoarece conform art. 89, alin.(1), pct.5) CPP RM persoana nu poate lua parte la proces în calitate de expert dacă a participat în calitate de specialist anterior în acelaș proces.

În altă cauză penală aceleași argumente au fost invocate de reprezentatul succesorului procedural care a solicitat în fața instanței de judecată din cadrul Judecătoriei Fălești anularea ordonanței de încetare a urmăririi penale emisă de procuratura la 30 iunie 2005. Instanța a acceptat cererea și a motivat încheierea de anulare a ordonanței de încetare a

urmăririi penale, bazându-se pe faptul că nu au fost respectate prevederile art. 144, art. 145 CPP RM de către organul de urmărire penală [16].

Dreptul avocatului de a participa sau de a reprezenta o parte din proces se naște din contractul de asistență juridică, încheiat în formă scrisă, între avocat și justițiabil sau mandatarul său. În baza acestui contract în care se prevede întinderea împuternicirilor conferite avocatului, apare o împuternicire avocațială, cu care ultimul se legitimează în fața organelor de urmărire penală și a instanței de judecată.

Având în vedere cele relatate în acest paragraf vom considera că participarea avocatului la activitatea procesuală de ascultare a învinutului sau a inculpatului în faza de urmărire penală, în vederea stabilirii adevărului, reclamă, din partea organelor de urmărire penală și a procurorului, procedee corecte de interogare, ascultare, confruntare, în concordanță cu valorile morale ale societății democratice, care nu va admite procedeele probatorii de luare a declarațiilor învinutului, pe termen foarte lung, prelungit în timpul nopții, procedee degradante în obținerea de informații, mărturisiri de la învinuit sau inculpat, care aduc atingere demnității umane.

Prin Noul Cod de procedură penală al României s-a reglementat problema participării avocatului la efectuarea actelor de urmărire penală ori a audierii și la administrarea probelor.

La asigurarea apărării efective a suspectului sau a inculpatului în faza de urmărire penală contribuie, în viziunea noului cod, și reglementarea dreptului general al avocatului suspectului sau inculpatului de a asista la efectuarea actelor de urmărire, așa cum prevede art. 92 NCPP. Prin alin.(1) al aceluiași art. 92 se stipulează explicit doar două excepții de la această regulă în care avocatul suspectului sau inculpatului nu are dreptul să asiste la efectuarea unor acte de urmărire penală și anume, pe de o parte, situația în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare, prevăzute în cap. IV din titlul IV al Codului de procedură penală, în cuprinsul art.138 NCPP fiind enumerate metodele speciale de supraveghere sau cercetare, definite fiecare în parte și explicat înțelesul unor termeni folosiți în cadrul definițiilor, iar pe de altă parte, situația în care se efectuează percheziția corporală sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante.

Potrivit noilor reglementări apare noțiunea de încunoștințare a avocatului privind data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți, ori *în cazul efectuării percheziției domiciliare*. În toate situațiile potrivit art. 92, alin.(2) și (5) NCPP, încunoștințarea se face la solicitarea avocatului, prin notificare

telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal. În condițiile în care există dovada încunoștințării avocatului, în condițiile prevăzute de lege, lipsa avocatului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală sau a audierii potrivit art. 92, alin.(3) NCPP.

Potrivit alin.(4) al art. 92 NCPP avocatul *suspectului sau inculpatului are dreptul să participe la audierea oricărei persoane de către judecătorul de drepturi și libertăți, să formuleze plângeri, cereri și memorii.*

De asemenea, potrivit art. 92, alin.(6) NCPP se prevede explicit că în cazul în care avocatul suspectului sau al inculpatului este prezent la efectuarea unui act de urmărire penală, se face mențiune despre aceasta și despre eventualele obiecțiuni formulate, *iar actul este semnat și de avocat.* În plus, potrivit art. 95, alin.(1) NCPP avocatul are dreptul de a formula plângere potrivit art. 336 – 339 NCPP fiind vorba despre plângerea împotriva actelor și măsurilor de urmărire penală dispuse de organul de cercetare penală, respectiv de procuror.

În tot cursul urmăririi penale conform art. 93 NCPP avocatul persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente are dreptul să fie încunoștințat prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal, să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală în condițiile art. 92 NCPP, de a consulta actele dosarului și de a formula cereri, plângeri și a depune memorii.

Dreptul avocatului de a beneficia de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea și realizarea unei apărări efective prevăzut la art. 92, alin.(8) NCPP înseamnă că, și în faza de urmărire penală, apărătorul suspectului sau inculpatului poate solicita ca audierea să se efectueze la o dată ulterioară aducerii la cunoștință a calității de suspect sau inculpat [17]

De asemenea, potrivit art. 93, alin.(4) NCPP asistența juridică asigurată de avocat are caracter obligatoriu, când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă.

Printre noutățile aduse de Noul Cod de procedură penală privind dreptul la apărare, regăsim la art. 94, alin.(1) NCPP și accesul avocatului la dosarul de urmărire penală, în timpul urmăririi penale în sensul dreptului **de a consulta dosarul de urmărire penală**, acest drept neputând fi exercitat, nici restrans în mod abuziv.

În scopul asigurării condițiilor necesare pentru efectuarea unei apărări juste, concrete și efective, conținutul dreptului de a consulta dosarul, pe lângă dreptul de a asista la efectuarea actelor de urmărire penală, se referă la posibilitatea avocatului de a citi întregul material al dosarului de urmărire penală potrivit art. 94, alin.(7) NCPP, studia actele aflate la dosar, de a nota informații și date din acel dosar, dar și de a obține fotocopii de pe aceste acte potrivit art. 94, alin.(2) NCPP.

Cu privire la modalitatea în care avocatul va studia dosarul în cursul urmăririi penale, la art. 94, alin.(3) NCPP se arată că procurorul ori organul de cercetare penală prin delegare de atribuții va stabili data și durata consultării dosarului într-un termen rezonabil, astfel încât avocatul să aibă la dispoziție un timp rezonabil pentru studiu.

Un alt element de noutate vizează reglementarea dreptului de a consulta dosarul care nu este un drept absolut, putând fi limitat motivat de procuror în scopul bunei desfășurări a urmăririi penale pe toată perioada cât o persoană are calitatea de suspect sau pentru cel mult 10 zile față de inculpat (după punerea în mișcare a acțiunii penale) în temeiul art. 94, alin.(4) NCPP. Cu toate acestea, potrivit art. 94, alin.(5) NCPP avocatul *are obligația să păstreze confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care a luat cunoștința cu ocazia consultării dosarului* din cursul urmăririi penale.

Prin excepție de la dispozițiile art. 94, alin. (4) NCPP, legiuitorul român, prin alin.(6) al articolului se arată că, sub nici o formă și pentru nici un motiv, dreptul avocatului de a studia declarațiile părții pe care o asistă ori o reprezintă *sau ale subiectului procesual principal pe care îl asistă ori îl reprezintă* nu poate fi restricționat.

În privința măsurilor preventive, legiuitorul a instituit dreptul avocatului potrivit art. 209, alin.(8), (9) NCPP și rolul acestuia în apărarea suspectului ori a inculpatului reținut sau arestat care are dreptul de a beneficia de avocat potrivit art. 89, alin.(2) NCPP, asistența juridică a inculpatului fiind obligatorie statuată în art. 209, alin.(6), art. 218, alin.(6), art. 225, alin.(5) NCPP

Apărarea fiind considerată o activitate procesuală complexă, se impune ca la eforturile persoanei ce luptă pentru apărarea drepturilor și intereselor sale, să se alăture și participarea unui avocat care poate fi o persoană aleasă sau numită din oficiu în procesul penal în scopul de a ajuta părțile să-și apere interesele ocrotite de lege.

REFERINȚE:

1. Dicționar juridic. Sursa: www.DreptOnline.ro
2. Noul Cod penal. Noul Cod de procedură penală. București, Ediție coordonată de jud. Dr. Mihail Udroui, Editura C.H. Beck, actualizat 10.09.2014 (Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, modificată și completată prin Legea nr. 255/2013 privind punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010, publicată în Monitorul Oficial nr. 515 din 14 august 2013, respectiv prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 3/2014, publicată în Monitorul Oficial nr. 98 din 7 februarie 2014
3. Codul de procedură penală a Republicii Moldova, Publicat : 07.06.2003 în Monitorul Oficial Nr. 104-110 art Nr : 447 Data intrării in vigoare : 12.06.2003
4. *Vitalie Rusu, Arina Țurcan. GHIDUL AVOCATULUI CARE ACORDĂ ASISTENȚĂ JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT COPIILOR VICTIME ȘI MARTORI ÎN PROCESUL PENAL*, Chișinău, 2015, p. 30-34, sursa <http://www.cnajgs.md/ro/publicatii-rapoarte-si-cercetari/ghidul-avocatului-care-acorda-asistenta-juridica-garantata-de-stat-copiilor-victime-si-martori-in-procesul-penal>.
5. Орлов Ю. Условия и способности участия защитника-адвоката в некоторых следственных действиях//Уголовное право.Москва, 2003, №4,с.78-79.
6. Golubenco Gh. Avocatul – subiect al criminalisticii. În: “Avocatul poporului”, Chișinău, 2003, nr. 2, p.12-13.
7. Игнатов Д.С. Криминалистические основы деятельности адвоката-защитника по сбору доказательств и представлению их суду. Автореферат дис.канд.юрид.наук. Ижевск,2004, с.26
8. Hotărîrea Curții Constituționale a FR. Постановление Конституционного суда РФ от 27 июня 2000 года 11-П по делу о проверке конституционности положений ч. 1 ст. 47 и ч. 2 ст. 51 УПК РСФСР в связи с жалобой гр. В.И. Маслова // СЗ РФ, 2000, № 27, p. 2882, cu privire la interpretarea drepturilor apărătorului rezultată în practica judiciară din Federația Rusă
9. Ворфоломеева Т.В. Криминалистика и профессиональная деятельность защиты.Киев, 1987, 187 с.
10. HOTĂRÎREA PLENULUI CSJ RM nr.11 din 24.12.2010 Cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al

- bănuitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală, *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2011, nr.2-3, pag.33, pct.4*
11. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale adoptată la Roma la 04.11.1950, semnată de RM la 13.07.1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24 iulie 1997, în vigoare pentru RM din 12.09.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.1999, nr.054.
  12. Decizia Colegiului penal al CSJ RM nr.1-ra-95/2006 din 28.02.2006//Buletinul CSJ RM, 2006,nr.6, p.19
  13. Vadim Jora, Comentariu CPP, 27.09.2011, sursa: <https://ro.scribd.com/.../81109954-Comentariu-La-Codul-de-Procedura-sau> <https://ro.scribd.com/doc/66508618/Comentariul-CPP>.
  14. Adrian Mogos, articol Hotărârile CEDO, ignorate de România, 16.07.2010, sursa: <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/hotararile-cedo-ignorate-de-romania-549571.html>
  15. Dosar penal nr. 2006038004//Arhiva judecătoreiei sec.Buiucani, Mun.Chișinău
  16. Dosar penal nr. 2004370317// Arhiva judecătoreiei Fălești
  17. Noul Cod de procedură penală – Ministerul Public, sursa: www.mpublic.ro/ncpp.pdf

LISTA ABREVIERILOR

NCPP	= Noul Codul de procedură penală al României
CPP RM	= Codul de procedură penală al Republicii Moldova
CPP FR	= Codul de procedură penală al Federației Ruse
MJ	= Ministerul Justiției al Republicii Moldova
CEDO	= Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului
FR	= Federația Rusă
M.Of.	= Monitorul Oficial
RM	= Republica Moldova
art.	= articol
alin.	= alineat
pct.	= punct
lit.	= litera
cca.	= circa
etc.	= etcetera
s.a.m.d.	= și așa mai departe